

Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye’de Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretimde Niceliksel ve Niteliksel Gelişmeler

Qualitative and Quantitative Developments and Evaluations in Preschol between the Foundation of the Republic and Today

Meral TANER DERMAN*

Handan Asûde BAŞAL**

Özet

Bu çalışmada cumhuriyetin ilanından günümüze kadar geçen 85 yılda Türkiye’de okulöncesi eğitim niceliksel ve niteliksel gelişmeler ve değişimler tablolar halinde verilerek açıklanmaya çalışılmış ve bu gelişim ve değişimleri gerçekleştirmede birinci derecede rol oynayan öğretmenlerin yetiştirilmesindeki gelişmeler ele alınmış ve sorunlar ile çözüm önerileri verilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılında 80 okulöncesi eğitimi kurumu, 136 öğretmen ve 5.880 öğrenci varken; bu sayı 2008-2009 öğretim yılında 23.653 kurum, 29.342 öğretmen ve 804.765 öğrenci sayısına ulaşmıştır. Sonuç olarak, Cumhuriyet’ten günümüze kadar olan gelişmelere bakıldığında okulöncesi eğitimde ileriye dönük stratejik kararların alındığı ve nicelik olarak büyük gelişmelerin olduğu, ancak, özellikle okulöncesi eğitimde okullaşma oranında istenilen düzeye gelinemediği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: okulöncesi eğitim, öğretmen yetiştirme

Abstract

In this study, qualitative and quantitative developments and evolutions in preschool, during the 85 years between the foundation of the republic and today, are tried to be explained with charts and the progress’ in schooling the teachers who play a primary role in the fulfilment of these developments and evolutions are treated, and problems and solution proposals are tried to be given. In 1923, when the republic was founded, when there were 80 preschool education institutions, 136 teachers and 5.880 students, these numbers reached the point of 23.653 institutions, 29.342 teachers ve 804.765 students in 2008-2009 academic year. Consequently, when we look at the developments since the foundation of the republic, we can see that strategic decisions have been taken and there are qualitative developments in preschool education, but, we are still not in the intended point in the rate of building scools especially in preschool education.

Key Words: preschool education, teacher education

Giriş

Bu çalışma ile Cumhuriyetin ilanından bugüne değin geçen 85 yıl içinde yani 1923 yılından 2009 yılına kadar Türkiye’de, çocukların temel eğitime başlayıncaya kadar geçirdikleri gelişim dönemlerini içine alan 0-6 yaş arasını kapsayan okul öncesi eğitimde niceliksel ve niteliksel gelişim ve değişimler tablolar halinde verilerek açıklanmaya çalışılacak ve bu gelişim ve değişimleri gerçekleştirmede birinci derecede rol oynayan öğretmenlerin yetiştirilmesindeki gelişmeler ele alınmaya çalışılacak, elde edilen bilgiler tartışılacak, sorunlar ve çözüm önerileri verilmeye çalışılacaktır.

Okulöncesi Eğitim

“Erken Çocukluk Eğitimi” olarak da adlandırılan okulöncesi eğitim, çocuğun doğumundan, ilköğretime başladığı güne kadar geçirdiği 0-6 yaşları kapsamına alan ve çocukların tüm gelişimlerini, toplumun kültürel değerleri doğrultusunda gerçekleştirmeye çalışan, duyguların gelişimini ve algılamaya gücünü artırarak akıl yürütme sürecinde çocuklara yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren; çocukların milli, manevi, ahlaki, kültürel ve insani değerlere bağlılığını sağlayan; kendini ifade etmesine, öz denetimlerini sağlayabilmesine ve bağımsızlık kazanmasına olanak sağlayan, sistemli bir eğitim sürecidir (Yılmaz, 2003; OÖEGM, 2006).

Osmanlı’da kurumsal okulöncesi eğitimin ilk uygulaması olarak, Fatih Sultan Mehmet zamanında vakıflara bağlı olarak kurulan “Sıbyan Mektepleri” gösterilebilir. Sıbyan mekteplerinde, 5-6 yaş çocuklarına yazı yazma, Kur’an okuma, dua okuma gibi eğitimler verilmekteydi. Meslek

* Araş. Gör.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

** Prof. Dr.; Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü

kazandırmaya yönelik kurulan Islahanelerde ise savaş ve isyanlar sonucu kimsesiz kalan çocukların Darüleytam-i Osmani ve Darüleytamlarda barınma ihtiyaçları karşılanmakta ve eğitim verilmekteydi. Ancak o devirde dini bilgileri esas alan bu eğitimin Cumhuriyet sonrası modern ve laik anlamda ele alınan okulöncesi eğitiminden farklı olduğu anlaşılmaktadır (Gönen, 1990; Bilir ve ark., 1998; Akyüz, 1996).

II. Meşrutiyet döneminden önce bazı illerde özel ana mektepleri, Balkan Savaşlarından (1912-1913) sonra ise resmi ana mektepleri açılmıştır (Akyüz, 1996).

6 Ekim 1913 yılında çıkarılan “Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkati (İlköğretim Geçici Kanunu)” 3, 4 ve 5. maddeleri ile anaokulları, ilkokulların bir basamağı sayılmış ve bu okulların yurdun her yerinde açılması hükmü getirilmiştir (Ural, 1986; Akyüz, 1996).

1915 yılında da Ana Mektepleri Nizamnamesi yayınlanarak yürürlüğe konulmuştur. Cumhuriyet dönemindeki ilk yasal düzenleme olarak 1923’te “Gebe Kadınların ve Emzikli Annelerin Çalıştırılması Nizamnamesi” çıkarılmıştır (EACEA, 2010).

Cumhuriyetin ilk yıllarında 38 ilde 80 kadar anaokulu bulunuyordu ve bu okullarda toplam olarak 5880 öğrenci eğitilmekteydi (Başal, 1998).

Türkiye’de okulöncesi eğitim ile ilgili önemli gelişmeler 1960 yılından sonra dikkati çekmekte ve kurumsal eğitim bakımından yavaş da olsa, kademe kademe önemli hareketlerin başladığı görülmektedir. Uygulamada istenilen seviyeye ulaşılamamış olmakla birlikte, çocuğun korunmasını ve halkın eğitimini zorunlu kılan 1961 Anayasasını takip eden devrede, okulöncesi eğitimi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmış, konu çeşitli beş yıllık kalkınma planlarında ele alınmış, ne var ki istenilen hedeflere tam olarak ulaşılamamıştır (Öz, 1983; Gönen, 1990).

5-15 Ocak 1962 tarihinde toplanan Yedinci Milli Eğitim Şurası, okulöncesi eğitimin önemini etkin bir şekilde gündeme getirmiş ve bu konuda verilmesi gereken hizmeti belirlemiştir. Yedinci Milli Eğitim Şurasından sonra, 16 Haziran 1962 tarihinde ilk “Anaokulları ve Anasınıfları Yönetmeliği” yayınlanmıştır (Ural, 1986). Bu yönetmeliğin uygulanmasından sonra Türkiye’de resmi ve özel kuruluşlarca, yuva ve anaokulları yaygınlaşmış ve hizmet verilen çocuk sayılarında önemli bir artış görülmüştür (Oğuzkan ve Oral, 1983; Akt. Başal, 1998).

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu” tüm öğretim kademelerini bütün olarak ele alan bir kanun olup, bu kanunun 17. maddesinde “Milli eğitim amaçları yalnız resmi ve özel eğitim kurumlarında değil, aynı zamanda evde, çevrede, iş yerinde, her yerde ve her fırsatta gerçekleştirilmeye çalışılır” denilerek “Her yerde eğitim” ilkesi vurgulanmaya çalışılmıştır. Bu kanunda okulöncesi eğitim zorunlu öğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimi olarak ele alınmış, amaç ve görevleri açıkça belirtilmiştir (Bilir ve ark., 1998).

1977 yılında ise İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bir “Okulöncesi Şubesi” kurulmuş; öncelikle ilkokullar bünyesinde anasınıfları açılması, okulöncesi için öğretmen yetiştirilmesi ve gerekli araç-gereç hazırlanması çalışmaları hızlandırılmıştır. 1980 yılından itibaren ise, gerek anaokulları gerekse anasınıfları açısından genelde bir artış gözlenmiştir. Ülkemizde, okulöncesi eğitim için hizmet veren kurumlar bir süre Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının denetimi altında olmuştur. Bu kurumlar: İlkokula bağlı olarak açılan hazırlık sınıfları; resmi bağımsız anaokulları; özel kişi ve kuruluşlar tarafından açılan özel anaokulları; kız meslek liseleri; kız teknik yüksek öğretmen okulları ve üniversitelerin çocuk gelişimi ve eğitimi bölümlerine bağlı olarak açılan uygulama anaokulları; Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı tarafından açılan ve 0-6 yaş arasında korunmaya muhtaç çocukların bakım ve eğitimini üstlenen çocuk bakım yurtları; Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü ve Çocuk Esirgeme Kurumu ve benzeri sosyal yardım kurumlarının açtıkları yatılı ve gündüzlü bakım evi ve yuvalar ile kamu ve özel işyerlerinin kendi personelinin çocukları için açmış olduğu kreş ve yuvalardır (Oktay, 1983; Gönen, 1990).

1989 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı yerine Başbakanlığa bağlanmıştır (Özbe, 1989).

1992 yılına kadar, Milli Eğitim Bakanlığı’nda, Okulöncesi Eğitim Hizmetleri; İlköğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığınca yürütülmüştür. 1992 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri hakkındaki 3797 sayılı kanunla, Merkez Teşkilatı bünyesinde yeni bir birim olarak “Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü” kurulmuştur (Bilir ve ark., 1998). Günümüzde, okulöncesi

eğitimle ilgili hizmetler; MEB başta olmak üzere değişik bakanlık ve kuruluşlarca bakım ya da eğitim amaçlı olarak on yasa, iki tüzük ve on yönetmelik hükümlerine dayanılarak MEB tarafından açılan anaokulu, ana sınıfı, uygulama sınıfları ile diğer kurum ve kuruluşlarca açılan kreş, yuva, gündüz bakım evi, çocuk bakım evi ve çocuk bakım yurtlarında verilmektedir.

1992-1993 öğretim yılında okulöncesi eğitimdeki öğrenci sayısı 134.465, öğretmen sayısı ise 8.855'tir (DPT, 1993; Akt. Akkutay, 1993).

1999-2000 eğitim-öğretim yılı içinde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde okulöncesi eğitim kurumu olarak 506 anaokulu, 7.717 anasınıfı, 348 uygulama sınıfı, 923 Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı kurumlar ile 388 adet 657-191. maddeye göre açılan kurum bulunmaktaydı. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde 2000 yılı içinde okulöncesi eğitim kurumu olarak 68 anaokulu, 533 anasınıfı ile 5 çocuk kulübü ve 2 uygulama sınıfı açılmıştır (MEB, 2000).

Bu gelişmeler hala ihtiyaca cevap vermekten uzaktır. Türkiye'de okulöncesi eğitim sistemi gerek nitelik gerekse nicelik açısından gereksinmeyi karşılayacak düzeyde değildir. Okulöncesi eğitimde okullaşma oranı 1990-1994 yılları arasında kapsayan VI. Beş Yıllık Kalkınma Plânında 1993-1994 eğitim-öğretim yılında %11.5, 2001-2005 yılları arasında kapsayan VIII. Beş Yıllık Kalkınma Plânında % 25 olarak belirlenmiş olmasına rağmen, gelişmiş ülkelerde okullaşma oranının % 90'lara ulaştığı göz önünde bulunursa bu alandaki çalışmalara hız verilmesi gerektiği görülmektedir (DPT, 1989; DPT, 2000).

Sayısal yetersizliğin yanı sıra okulöncesi eğitim kurumlarının gerek fizikî kapasite gerekse personelin nicelik ve niteliği, kurumların araç gereç materyal ihtiyacını karşılamaktan uzaktır. Özel açılmış bulunan okulöncesi eğitim kurumlarında da gerek fiziksel yapı gerekse donanım açısından birbirleriyle kıyaslandığında aralarında uçurumlar bulunmaktadır. Okulöncesi eğitim kurumlarında ister resmî ister özel olsun kaliteden ödün vermemek amacıyla asgarî şartların sağlanması için gerekli denetim ve yaptırımların sağlanması gerekmektedir.

2002 yılında okulöncesi eğitimde öğrenci başına düşen eğitim harcamaları Tablo 1'de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: 2002 Yılı Okulöncesi Eğitimde Öğrenci Başına Düşen Eğitim Harcamaları

Eğitim Kademesi	Harcama (TL)	Harcama (\$)
Okulöncesi Eğitim	260.017.398	171
Resmi	155.192.924	102
Özel	3.592.821.266	2.363
İlköğretim	742.043.077	488
Resmi	715.233.573	470
Özel	2.492.285.859	1.639

Kaynak: TÜİK, 2002

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 2002 yılında Türkiye'de eğitim kademelerine göre öğrenci başına düşen eğitim harcamaları; okulöncesi eğitimde 171 USD., ilköğretimde ise 488 USD.'dir. Öğrenci başına düşen eğitim harcamaları, sunulan hizmetin kalitesinin tek kriteri olamaz, ancak en önemli kriterlerinden biri olduğu da inkâr edilemez.

Çeşitli ülkelerde okulöncesi eğitim ve ilköğretimde öğrenci başına düşen eğitim harcamaları Tablo 2'de verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 2. Bazı Ülkelerde Eğitim Kademelerine Göre Öğrenci Başına Düşen Eğitim Harcamaları (2001) (USD \$)

Ülkeler	Okulöncesi	İlkokul
Almanya	4.956	4.237
İngiltere	7.595	4.415
Portekiz		4.181
İspanya	3.608	4.168
İtalya	5.972	6.783
Kore	1.913	3.714
OECD	4.187	4.850
Brezilya	1.044	832
Malezya	611	1.562

Kaynak: OECD: Education at a Glance 2004; Akt. Millî Eğitim Plan Rapor Taslağı, 2005.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, okulöncesi eğitimde öğrenci başına düşen eğitim harcamalarında Türkiye, dünya genelinde çok gerilerde yer almaktadır. Hatta özel eğitim kurumlarındaki öğrenci başına düşen eğitim harcamaları açısından bile bakıldığında birçok ülkenin gerisinde kalmıştır.

OECD ülkeleri ve OECD’nin işbirliği yaptığı diğer ülkelerin hiçbirinde öğrenci maliyetleri açısından alt eğitim kademeleri aleyhine Türkiye’deki gibi oransal bir dengesizliğe rastlanmamakta ve en üst ve en alt eğitim kademeleri arasında öğrenci maliyeti üç katı geçmemektedir. Bu durum, eğitimden beklenen faydayı sağlayamamamızın başlıca sebeplerinden biri olarak görülmektedir (Milli Eğitim Plan Rapor Taslağı, 2005).

2004 yılında dünyada gelir grupları ve gelişmekte olan bölgelere göre okulöncesi eğitimde okullaşma oranları Tablo 3’te verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. 2004 Yılında Dünyada Okulöncesi Eğitimde Okullaşma Oranları (%)

Gelir Grupları İtibariyle	Okullaşma Oranı	Gelişmekte Olan Bölgeler İtibariyle	Okullaşma Oranı
Dünya	40	Arap Ülkeleri	16
Yüksek Gelir	90	Orta Ve Doğu Avrupa	64
Yüksek Orta Gelir	63	Orta Asya	19
Orta Gelir	40	Doğu Asya/Pasifik	47
Alt Orta Gelir	36	Latin Amerika Karayipler	63
Düşük Gelir	24	Sub Sahra Afrika	4
		TÜRKİYE	13.2

Kaynak: World Bank Development Indicators, 2004; Akt. TÜSIAD, 2005

Tablo 3’te görüldüğü gibi yüksek gelir grubu olan ülkelerde okullaşma oranları (% 90) daha yüksektir. Gelişmekte olan ülkeler içinde ise üç grup dikkat çekmektedir. Eski doğu bloğu ülkelerinin yer aldığı Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde okullaşma oranı (%64) en yüksektir. Bu oran, bu ülkelerde önceki yıllarda daha da yüksek olmasına rağmen geçiş döneminde gerilemiş, ancak tekrar artış sürecine girmiştir. Latin Amerika ve Karayip bölgesinde ise başta Brezilya olmak üzere ülkeler son dönemlerde okullaşma oranını (% 63) yükselten reformlara yönelmişlerdir. Doğu Asya-Pasifik ülkelerinde okullaşma oranı ise (% 47) artış trendi içinde bulunmaktadır (TÜSIAD, 2005).

1923-1924 eğitim-öğretim yılından 2008-2009 eğitim-öğretim yılına kadar Türkiye’de okul öncesi eğitim kurumlarının sayısal durumu, okul öncesi eğitim kurumlarından yararlanan öğrenci sayısı ve okul öncesi eğitim kurumlarında istihdam edilen öğretmen sayıları ile tabloda yer alan bir önceki eğitim-öğretim yılına göre bu sayılardaki artış oranları Tablo 4’te verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 4. 1923–2009 Arası Öğretim Yıllarına Göre Okulöncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler

Öğretim Yılı	Kurum		Öğrenci Sayısı		Öğretmen Sayısı		Okullaşma Oranı
	Sayı	Artış Oranı	Sayı	Artış Oranı	Sayı	Artış Oranı	
1923-1924	80		5.880		136		
1924-1925	85	6,2	8.540	45,2			
1932-1933	92	8,2	3.895	-54,3	32	-76,5	
1940-1941	51	-44,5	1.690	-56,6	60	87,5	
1943-1944	49	-3,9	1.604	-5,1	63	5	
1950-1951	52	6,1	1.760	9,7	71	12,7	
1960-1961	64	23	2.730	55,1	104	46,4	
1963-1964	146	128,1	4.767	74,6	180	73	
1970-1971	413	182,8	10.714	124,8	743	312,8	
1978-1979	1.371	231,9	26.559	147,9	1.572	111,5	
1980-1981	2.007	46,4	43.545	63,9	2.874	82,8	
1983-1984	2.784	38,7	78.981	81,3	4.414	53,5	
1990-1991	3.625	30,2	113.388	43,5	6.624	50	
1994-1995	5.169	42,5	148.088	30,6	9.098	37,3	7,3
1995-1996	5.600	8,3	158.354	6,9	9.771	7,3	7,7
1996-1997	6.082	8,6	174.710	10,3	9.971	2	8,9
1997-1998	6.563	7,9	182.533	4,4	10.376	4	9,3
1998-1999	6.868	4,6	204.461	12	10.979	5,8	10
1999-2000	7.660	11,5	212.603	3,9	11.591	5,5	9,8
2000-2001	8.996	17,4	228.503	7,4	12.265	5,8	10,3
2001-2002	10.554	17,3	256.392	12,2	14.520	18,3	11
2002-2003	11.314	7,2	320.038	24,8	18.921	30,3	11,7
2003-2004	13.692	21	358.499	12	19.122	1	13,2
2004-2005	16.016	16,9	434.771	21,2	22.030	15,2	16,1
2005-2006	18.539	15,7	550.146	26,5	20.910	-5	19,9

2006-2007	20.675	11,5	640.849	16,4	24.775	18,5	22.4
2007-2008	22.506	8,9	701.762	9,5	25.901	4,5	28.5
2008-2009	23.653	5	804.765	14,7	29.342	13,3	29.1

Kaynak: Öz, 1983; Sakaoglu, 2003; Akyüz, 2004; MEB, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009; OÖEGM, 2006; 2007 Yılı Yatırım Programı, 2006; TÜBA, 2009; EACEA, 2010.

Tablo 4'te görüldüğü gibi; 1923-1924 eğitim-öğretim yılında okulöncesi eğitimdeki okul sayısı 80, bu okullara devam eden öğrenci sayısı 5.880 ve istihdam edilen öğretmen sayısı 136 iken, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında okul sayısı 23.653'e, okullara devam eden öğrenci sayısı 804.765 ve istihdam edilen öğretmen sayısı ise 29.342'ye çıkmıştır.

Cumhuriyetin ilan edildiği 1923 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede, okulöncesi eğitimden yararlanan çocuk sayısı, okulöncesi eğitim veren kurumların sayısı ve kurumlarda istihdam edilen öğretmen sayısında yıllara göre gittikçe artan bir sayısal gelişme olmuştur. Okulöncesi eğitim 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 22. maddesi ile zorunlu eğitim kapsamı dışında tutulmuştur. Bunun sonucunda da okulöncesi eğitimden büyük bir kesim yararlanamamakta, öğrenmenin en hızlı olduğu dönemde alınması gereken ve çocuğun ilerideki yaşamı için büyük önem teşkil eden okulöncesi eğitimden okulöncesi çağ çocuklarının büyük çoğunluğu yoksun kalmaktadır. Öncelikle ülkemizde okulöncesi eğitimin zorunlu eğitim kapsamına alınarak ve bu çağ çocuklarının tümünün yaşamlarının en önemli eğitim diliminden yararlanmalarının sağlanmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir.

1923 yılından 1950, 1980, 1995 ve 2009 yılına kadar okulöncesi eğitimdeki okul, öğrenci ve öğretmen sayılarındaki artış oranları % olarak Tablo 5'te verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 5. 1923'ten 2009 Yılına Kadar Okulöncesi Eğitimdeki Artış Oranları (%)

	1923	Artış %			
		1950	1980	1995	2009
Okul Sayısı	80	-35	2508,8	7000	29466,3
Öğrenci Sayısı	5.880	-70	740,5	2693	13586,5
Öğretmen Sayısı	136	-47,7	2113,2	7184,5	21475

Tablo 5'te görüldüğü gibi, 1923 yılına göre; 1950 yılındaki anaokulu sayısında % 35 dolayında bir gerileme, okul öncesi eğitimden yararlanan çocuk sayısında % 70 dolayında bir gerileme, öğretmen sayısında ise % 47,7 dolayında bir gerileme olmuştur. Bu durum dönemin siyasal gelişmelerinden kaynaklanmaktadır. Tek partili dönemden çok partili yaşama geçiş döneminde halkın çıkarları göz ardı edilmiş ve eğitim politikalarında geriye atılan adımlar olmuştur.

1980 yılında 1923 yılına göre, anaokulu sayısında % 2508 dolayında bir artış, okul öncesi eğitimden yararlanan çocuk sayısında % 740 dolayında bir artış, öğretmen sayısında ise % 2113 dolayında bir artış gözlenmiştir.

1995 yılında 1923 yılına göre, anaokulu sayısında % 7000 dolayında bir artış, okul öncesi eğitimden yararlanan çocuk sayısında % 2.693 dolayında bir artış, öğretmen sayısında ise % 7.184 dolayında bir artış gözlenmiştir.

2009 yılında 1923 yılına göre, anaokulu sayısında % 29466 dolayında bir artış, okul öncesi eğitimden yararlanan çocuk sayısında % 13586 dolayında bir artış, öğretmen sayısında ise % 21475 dolayında bir artış gözlenmiştir. Bu sonuç; özellikle son on yılda okul öncesi eğitimin eski yıllara oranla önem kazandığını ve gelişmeler kaydettiğini de göstermektedir.

Tablo 6'da Türkiye'de okul öncesi eğitiminin öneminin anlaşılıp daha fazla yaygınlaşmaya başladığı yıllar olan 1985-1986 eğitim-öğretim yılından 2008-2009 eğitim-öğretim yılına kadar, geçen sürede çağ nüfusuna göre okul öncesi eğitimde okullaşma oranları ve bir önceki eğitim-öğretim yılına göre artış oranları verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 6. 1985-2009 Arası Eğitim-Öğretim Yıllarına Göre Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranı ve Tabloda Verilen Bir Önceki Döneme Göre Artış Oranları

Öğretim Yılı	Okullaşma Oranı (%)	Artış Oranı (%)
1985-1986	4,1	
1986-1987	4,2	2,4
1987-1988	4,1	-2,3
1988-1989	4,3	4,8
1989-1990	4,6	6,9
1990-1991	4,9	6,5
1991-1992	5,1	4
1992-1993	4,9	-3,9

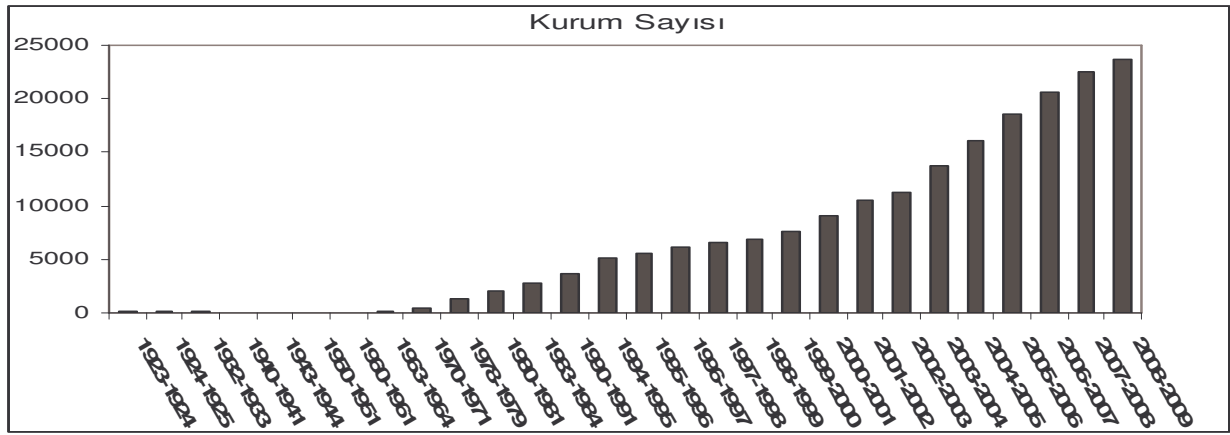
1993-1994	6,1	24,4
1994-1995	7,3	19,6
1995-1996	7,6	4,1
1996-1997	8,9	17,1
1997-1998	9,3	4,4
1998-1999	10	7,5
1999-2000	10,2	2
2000-2001	10,3	0,9
2001-2002	11	6,7
2002-2003	11,8	7,2
2003-2004	13,2	11,8
2004-2005	16,1	21,9
2005-2006	19,9	23,6
2006-2007	22,4	12,6
2007-2008	28,5	27,2
2008-2009	29,1	5,3

Kaynak: Yılmaz, 1999; Demiriz ve arkadaşları, 2003; TÜSİAD, 2005; 2007 Yılı Yatırım Programı, 2006, TÜBA, 2009.

Tablo 6'da görüldüğü gibi Türkiye'de okul öncesi eğitimde 1985-1986 eğitim-öğretim yılında çağ nüfusuna göre okullaşma oranı % 4.1 iken, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında ise çağ nüfusuna göre okullaşma oranı 29,1'e yükselmiştir. Ancak, 1985-1986 eğitim-öğretim yılından 2008-2009 eğitim-öğretim yılına kadar geçen son 20 yıldaki okullaşma oranındaki artışın çok az olduğu da görülmektedir.

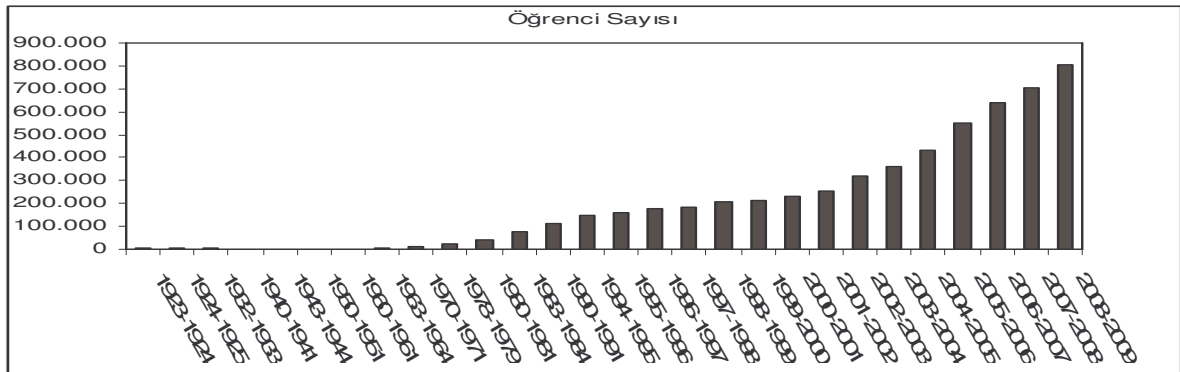
1923-2009 yılları arasında okulöncesi eğitimde kurum sayılarındaki değişim Grafik 1'de gösterilmeye çalışılmıştır.

Grafik 1. 1923 ve 2009 Yılları Arasında Okulöncesi Eğitimi Kurum Sayısındaki Değişim

1923-2009 yılları arasında okulöncesi eğitimde öğrenci sayılarındaki değişim Grafik 2'de gösterilmeye çalışılmıştır.

Grafik 2. 1923 ve 2009 Yılları Arasında Okulöncesi Eğitimde Öğrenci Sayılarındaki Değişim

1923-2009 yılları arasında okulöncesi eğitimde öğretmen sayılarındaki değişim Grafik 3'te gösterilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet öncesi Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1913-1914 öğretim yılında, anaokullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla İstanbul'da ilk kez Darülmüallimat (Kız Öğretmen Okulu) içinde bir "Ana Muallime" (Ana Öğretmenliği) sınıfı açılmıştır. Açıldığı yıl, 15 yatılı ücretsiz Müslüman, 8 gündüzlü ücretsiz Müslüman kız öğrenci alınmıştır. Öğretim süresi bir yıl olan okul, üç yıl mezun vermiş ve 370 anaokulu öğretmeni yetiştirdikten sonra ülkenin içinde bulunduğu özel durum nedeniyle 1919 yılında kapatılmıştır (Akyüz, 1996).

1960'lı yıllarda okulöncesi eğitim kurumlarına artan talep nedeniyle ilköğretim öğretmenlerinin kısa süreli bir kurstan geçirilmesiyle başlayan öğretmen yetiştirme işi, daha sonra Kız Meslek Liselerinin bünyesinde açılan Çocuk Gelişimi Eğitimi Bölümlerine bırakılmıştır. Bu bölümlerin kaynağı da Ankara ve Konya'da açılan Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulları oluşturmuştur (Oktay, 1991).

Yüksek Öğretim Yasası ile Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulları, Mesleki Teknik Eğitim Fakültesi adını almışlardır. 1978-1979 Öğretim yılında Ankara Gazi Üniversitesi Mesleki Teknik Eğitim Fakültesinde, 1980-1981 öğretim yılında da Konya Selçuk Üniversitesi Mesleki Teknik Eğitim Fakültesinde iki yıllık ön lisans düzeyinde Anaokulu Öğretmenliği Bölümleri açılmıştır. Böylece okulöncesi öğretmeni yetiştirme görevi yükseköğretim kapsamına alınmıştır (Oğuzkan ve Oral, 1983; Akt. Başal, 2005).

1987 yılından itibaren İstanbul Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesine bağlı Eğitim Yüksek Okulunda, Anaokulu Öğretmenliği Anabilim Dalı açılarak, okulöncesi eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirilmeye çalışılmış (Oktay, 1991) ve böylece ilk defa okulöncesi eğitimi öğretmeni yetiştirme işi Eğitim Fakültelerince gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

1991-1992 Öğretim yılından itibaren Türkiye'de eğitim ve öğretimin her kademesi için öğretmen yetiştiren kurumlar dört yıllık lisans eğitimi veren kurumlara dönüşmüş ve Okulöncesi Eğitimi Öğretmenliği Bölümleri bazı üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde yer almışlardır (Başal, 2005).

27-29 Eylül 1993 tarihinde XIV. Milli Eğitim Şurası toplanmış ve ilköğretimle ilgili olarak; "Sınıf öğretmeni yetiştiren Eğitim Fakülteleri programlarına okulöncesi eğitimi ile ilgili derslerin konulması" kararlaştırılmıştır (XIV. Milli Eğitim Şurası, 1993; Akt. Çakır, 1999).

2006-2007 Eğitim-öğretim yılından itibaren, 34 üniversitenin 40 Eğitim Fakültesi ve Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesiyle birlikte toplam 41 Okulöncesi Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalı, ayrıca, Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Anaokulu Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalı ile beraber biri Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi diğeri ise Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesinde olmak üzere toplam iki Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı bulunmaktadır.

Sonuç

Türk Milli Eğitim Sisteminde okullaşma oranının en düşük olduğu kademe okulöncesi eğitim kademesi olmasına karşın, gelişmiş ülkeler okulöncesi eğitimdeki okullaşma oranını % 100'e çıkarmaya çalışmanın yanı sıra okulöncesi eğitimini daha küçük yaşlarda başlatabilme çabası içerisine girmişlerdir. Ancak, Türkiye'de okulöncesi eğitimde okullaşma oranı ne niceliksel, ne de niteliksel bakımdan yeterli düzeye ulaşamamıştır. Okulöncesi eğitimi kurumlarında çocukların öz bakımlarıyla birlikte onların doğru bir şekilde eğitilmeleri gerekmektedir. Ayrıca, farklı okulöncesi kurumlarının bazıları bakım amaçlı olup sadece çocukların bakımları sağlanmakta, fiziki ihtiyaçları karşılanmaktadır; bazı okulöncesi eğitim kurumları ise eğitim amaçlı olup sadece çocukların bilişsel eğitimlerine katkıda bulunulmaya çalışılmakta, öz bakımları ise ihmal edilmektedir.

Okulöncesi eğitim, nicelik olarak artarken sunulan hizmetin kalitesi göz ardı edilmemeli ve çocuk gelişimi ve eğitimi alanında edinilen yeni bilgiler ışığında değişmeli ve gelişmelidir (Erkan, 2002). Öğretmenlerin bu yeni bilimsel ve teknolojik gelişmelerden haberdar olmaları için öğretmenlere belirli dönemlerde ve sürekli olarak hizmet içi eğitimler verilmelidir.

Okulöncesi eğitimde ve ilköğretimde okullaşma oranlarını % 100'e çıkarma çalışmaları devam etmektedir. İlköğretimde geç kayıtlar ve erken terkler ile kız çocuklarının eğitime erişimindeki sorunlar, okullaşma oranının istenilen düzeyde artmasını engelleyen başlıca faktörler arasındadır. Dini, ekonomik, bölgesel ve diğer sosyo-kültürel faktörlerle ilgili yerel gelenek ve görenekler kimi bölgelerde genellikle kadınların değil erkeklerin gelişimine öncelik verilmesine yol açabilmektedir. Bu şekilde kadınlar geleneksel yapıları korumak için eğitimden uzak tutulabilmektedir. 2004-2005 öğretim yılı sonunda ilköğretimden mezun olanların içinde kızların oranı Türkiye genelinde yüzde 45,7 iken, bu oran bazı illerde yüzde 25'lere kadar düşmektedir. 2002 Hane halkı Bütçe Anketine göre hiç okula gitmeyen

çocukların yüzde 72,2'sini kız çocukları oluşturmaktadır. 1997 yılında kabul edilen ve temel eğitimi sekiz yıla çıkararak yasa, özellikle kız çocuklarının okullaşma oranına önemli katkıda bulunmuştur. Yasanın yürürlüğe girdiği tarih olan 1997-1998 öğretim yılında kız çocukları için % 78,9 olan ilköğretimdeki okullaşma oranı, 2003-2004 öğretim yılında % 95,7 olarak gerçekleşmiştir. 2003 yılında başlatılan UNICEF destekli "Kız Çocuklarının Okullaşmasına Destek Kampanyası" 53 ilde hayata geçirilmiştir. Kampanya sayesinde, 2003 yılında ülke genelinde okul çağında olup da, okula devam etmeyen 640.000 kız öğrenci mevcut iken, 2005 yılına kadar bu kızların 114.000'ünün okula devamı sağlanmıştır. Bu da okula kayıtlı olmayan kız çocuklarının sayısını % 17,8 oranında düşürmüştür. Yine bu kampanya çerçevesinde, yoksulluk nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalan aileleri desteklemek amacıyla düzenli olarak ekonomik yardım başlatılmıştır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2005; 2007 Yılı Yatırım Programı, 2006; DPT, 2006).

Yukarıda saptamaya çalıştığımız veriler ışığında Türkiye'de okulöncesi eğitim yaşanan sorunlar ve önerileri verilmeye çalışılmıştır.

İlköğretim okulları bünyesinde açılan Anasınıfları, 60-72 ay yaş grubu ile sınırlandırıldığından bu yaş grubu dışında kalan okulöncesi eğitim çağındaki çocukların okullaşma oranı düşük kalmaktadır. Okulöncesi eğitimin önemi konusunda velilerin bilinçlendirilmesi için, sivil toplum kuruluşlarının, örgün ve yaygın eğitim kurumlarının ve basın yayın kuruluşlarının işbirliğiyle ulusal bir kampanya yapılmalı ve bu şekilde okulöncesi eğitim ile ilgili toplumsal bilinç oluşturulmalıdır (17. Milli Eğitim Şurası Nevşehir İli Nihai raporu, 2006).

İlköğretim okulları bünyesinde açılan okulöncesi anasınıflarında nitelikli öğretmen sıkıntısı yaşanmaktadır. Özellikle, okulöncesi eğitimdeki öğretmen ihtiyacı konusundaki açığın meslek lisesi mezunu usta öğreticiler tarafından kapatılmaya çalışılması eğitimin kalitesini düşürmektedir. Bu nedenle, Eğitim Fakültelerinin okulöncesi eğitim bölümü mezunlarına yeterli kontenjan verilerek, eğitimdeki kalitenin artırılması sağlanmalıdır (17. Milli Eğitim Şurası Nevşehir İli Nihai raporu, 2006).

Okullardaki fiziki alanlar nitelik ve nicelik olarak yetersizdir. Yetersizliklerin giderilmesine yönelik olarak sürekli kaynak aktarımı henüz söz konusu değildir. Ülke şartları gereği; kaynak aktarımında sürekliliğin olmaması, bir yandan mevcut talebi karşılama, diğer yandan da okul öncesine talep yaratma zorunluluğunun karşılanamaması sorununu doğurmaktadır (17. Milli Eğitim Şurası Ankara İli Ön Komisyon Çalışma Raporu, 2006).

İlköğretim okulları bünyesinde bulunan anasınıflarının fiziki yapıları okulöncesi çağıdaki çocuğun gelişimine uygun değildir. Okulöncesi eğitimde, mümkün olduğunca ilköğretimden bağımsız bir binada eğitim yapılması, bu mümkün olmaz ise tek şubeli de olsa anasınıfı, okul veya kreş açılması, özel sektörün de bu konuda teşvik edilmesi gerekmektedir. İlköğretim okullarında 2004 yılından itibaren okulun derslik sayısının 1/8'i oranında ana sınıfı açılma zorunluluğu getirilmiştir. Mevcut yapıda, okulöncesi eğitimde okullaşma oranını arttırmak için mobil eğitim, prefabrik eğitim vb. farklı modeller uygulanmaktadır (17. Milli Eğitim Şurası Nevşehir İli Nihai raporu, 2006).

Okulöncesi eğitim sınıflarında bulunması gereken donatım malzemeleri ve eğitim materyalleri yetersizdir. Sınıflarda bulunması gereken donatım malzemeleri ve eğitim materyalleri için yeterli kaynak sağlanmalıdır (17. Milli Eğitim Şurası Nevşehir İli Nihai raporu, 2006).

MEB'e bağlı okul öncesi eğitim kurumlarının denetimleri ilköğretim müfettişleri tarafından gerçekleştirilmektedir. Müfettişler alan uzmanı olmadığından, programın uygulanmasına yönelik bilgileri hizmet içi eğitim ile sağlanmaya çalışılmaktadır (17. Milli Eğitim Şurası Ankara İli Ön Komisyon Çalışma Raporu, 2006).

KAYNAKÇA

- AKKUTAY, Ü. (1993). "Cumhuriyet Döneminde Eğitimin Gelişmesine Genel Bir Bakış", *Eğitim Dergisi*, 6, 71-75.
- AKYÜZ, Y. (1996). "Anaokullarının Türkiye'de Kuruluş ve Gelişim Tarihçesi", *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı: 132.
- AKYÜZ, Y. (2004). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000- M.S. 2004*, 9. Baskı, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- BAŞAL, H. A. (1998). *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- BAŞAL, H. A. (2005). *Okulöncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- BİLİR, Ş., M. Arı, M. Gönen, E. Üstün, N. Pekçağlayan (1998). *Okulöncesi Eğitiminin Rehber Kitabı*, Ankara: Aşama Ltd. Şti.

- ÇAKIR, T. (1999). *Cumhuriyet'in Yetmiş Beşinci Yılında Türk Milli Eğitiminde İlköğretim*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- DEMİRİZ, S. vd. (2003). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Ortamı ve Donanım*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- DPT (1989). *DPT Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990–1994*, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Yayın Nu.: 2174, <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan6.pdf> (Erişim Tarihi 15.11.2006).
- DPT (2000). *DPT Uzun Vadeli Strateji ve VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı*, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, <http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/kaynaklar/dpt.pdf> (Erişim tarihi 04.10.2006).
- DPT (2006). *Devlet Planlama Teşkilatı Bilgi Toplamı Stratejisi 'Sosyal Dönüşüm' Mevcut Durum Tespiti Nihai Raporu*, 10 Mart 2006, <http://akgul.bilkent.edu.tr/btstrateji/BTS%20-%20MDT%20-%20Sosyal%20Donusum%20-%20Nihai.pdf> (Erişim tarihi 04.12.2006).
- EACEA (2010). Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi. http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/eurybase_full_reports/TR_TR.pdf
- ERKAN, S. (2002). Okulöncesi Eğitimde Kalite, *XI. Eğitim Bilimleri Kongresi Özet Kitapçığı*, 23-26 Ekim 2002, Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- GÖNEN, M. (1990). “Çocuğun Gelişmesinde Okulöncesi Eğitimin Önemi”, *Okulöncesi Eğitim Dergisi*, 39, 6–10.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2005). Nimet Çubukçu'nun 14.06.2005 Tarihinde İstanbul'da Türkiye-ab Karma Parlamentosu Toplantısı Konuşma Metni, <http://www.kssgm.gov.tr/metin1.html> (Erişim tarihi 27.12.2006).
- KONAKLI, N. (1993). *Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılması ve Sorunlar*, 22-25 Mayıs 1993 Ankara, 9. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi Yaygınlaştırma Semineri'nde Sunulmuş Bildiri.
- MEB (2000). *2001 Yılı Başında Milli Eğitim*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2005). *Milli Eğitim İstatistikleri 2004–2005*, Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi. <http://sgb.meb.gov.tr/daireler/istatistik/istatistik.html> (Erişim tarihi 04.08.2006).
- Milli Eğitim Plan Rapor Taslağı* (2005). www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2005/Duyuru2005/9PlanRapor_Taslagi.doc (Erişim tarihi 28.07.2006)
- MEB (2006). *Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005–2006*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara. http://sgb.meb.gov.tr/daireler/istatistik/TURKIYE_EGITIM_ISTATISTIKLERI_2005_2006.pdf (Erişim tarihi 04.08.2006).
- MEB (2007). *Türkiye Eğitim İstatistikleri 2005–2006*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara. http://sgb.meb.gov.tr/daireler/istatistik/TURKIYE_EGITIM_ISTATISTIKLERI_2005_2006.pdf (Erişim tarihi 04.08.2006).
- MEB (2008). *Türkiye Eğitim İstatistikleri 2007–2008*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2007_2008.pdf (Erişim tarihi 12.09.2009).
- MEB (2009). *Türkiye Eğitim İstatistikleri 2008–2009*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara. http://sgb.meb.gov.tr/istatistik/meb_istatistikleri_organ_egitim_2008_2009.pdf (Erişim tarihi 10.01.2010).
- OKTAY, A. (1983). “Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Dünü ve Bugünü”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 7 (42), 3-7.
- OKTAY, A. (1991). “Okulöncesi Öğretmen Özellikleri ve Öğretmen Yetiştirme”, *7. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, s. 55-59, Eskişehir.
- OÖEGM (2006). *Okulöncesi Eğitimde Tarihsel Gelişim*. <http://ooegm.meb.gov.tr/mudurluk/tarihce.htm> (Erişim Tarihi 08.08.2006).
- ÖZ, F. (1983). “Okulöncesi eğitim”, *Cumhuriyet Döneminde Eğitim*, (Ed.: H. Sağlam), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- ÖZBEY, K. (1989). Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Kuruluşlarında Okulöncesi Eğitimi Çalışmaları, *6. Ya-Pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, s. 19-22, İstanbul.
- SAKAOĞLU, N. (2003). *Osmanlı’dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TÜBA (2009). “Eğitim-Öğretim Sancılı Başladı”, <http://www.tuba.gov.tr/index.php?id=439>
- TÜİK (2002). *T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Eğitim, Kültür ve Spor İstatistikleri*. http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=103 (Erişim tarihi 08.08.2006)
- TÜSİAD (2005). *Doğru Başlangıç: Türkiye’de Okulöncesi Eğitim*. İstanbul: Graphis Matbaa. <http://ooegm.meb.gov.tr> (Erişim tarihi 08.08.2006).
- URAL, M. (1986). *Ülkemizde Okulöncesi Eğitimin Yeri ve Önemi*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
- YILMAZ, N. (1999). *Anaokulu Öğretmeninin Rehber Kitabı*, İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.
- YILMAZ, N. (2003). “Türkiye’de Okulöncesi Eğitim”, (Ed.: Müzeyyen Sevinç), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, 12-17. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- 17. Milli Eğitim Şurası Ankara İli Ön Komisyon Çalışma Raporu*, (2006). Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü, 26-30 Haziran 2006, ankara.meb.gov.tr/birim_dosyalar/ankara_genel_birlestirme_rapor%20son.doc (Erişim tarihi 14.12.2006).
- 2007 Yılı Yatırım Programı*, (2006). http://www.intes.org.tr/new/haber/dosya/2007_program.pdf (Erişim tarihi 08.12.2006)